

SECTIO I.
DE LIBRIS IN GENERE.
DE ORIGINE LIBRORUM.

§. I.

Creavit Deus hominem, deditque creaturæ suæ multiplices facultates Corporis & Animæ, tam ad gloriam suam extrinsecam, quam felicitatem hominis promovendam.

§. II.

Anima inter facultates cæteras (omnes enim hîc enumerare pro ratione instituti superfluum foret) dotata est intelle-

Et Memoriâ : illo quidem, ut universi hujus objecta contemplari, eorum perfectiones, finem, utilitatem, variâsque cum illis connexas veritates cognoscere, hâc autem, ut cognitiones semel habitas (quarum perceptio iterum perire solet) denudò producere possit.

SCHOL. Facultates istæ, ut in se perfectæ sint, finitæ tamen sunt; hinc nunquam eadem anima omnia cognoscibilia cognovit, aut pro lubitu in memoriâ revocavit: Cognitiones paucæ, quæ vires animæ non excedunt, non nisi laboriosâ applicatione acquiruntur, & inter has etiam multæ imperfectæ, multæ, solum apparentes deprehenduntur: plures animæ plura, eaque perfectius cognoscere & facilius memoriâ retinere possunt; at tamen fateri necesse est, plura à cunctis, qui hæcenus exirere, hominibus ignorata semper fuisse, quàm cognita, intellectui etiam fortissimo multa sub ænigmate se sistunt, memoriæ etiam felicissimæ aliqua subinde elabuntur: adeò multæ quippe sunt cognitiones possibiles, adeo perfectiones multarum acquisitu difficiles, & insuper ad debilitatem facultatum brevis dies dierum hominis accedit.

§. III.

Per cognitiones aut ab intellectu productas, aut à memoria reproductas homo jam usque ad suum & cæterarum rerum Creatorem assurgit, sapientiam ejus admiratur, potentiam adorat, omnesque Perfectiones infinitas finitarum perfectionum genitrices ad mensuram virium sibi concessarum numerat, & laudat; jam verò continuis, quibus vita humana repleta est, miseriis & necessitatibus remedium exinde quærit, utilitates cognitâs sibi applicat, ex aliis sustentationem, ex aliis Commoditates

securitatem &c. ex aliis consequitur. Cùm igitur gloria Dei in majore summarum ejus perfectionum agnitione consistat, felicitas nostra autem in tantum crescat, in quantum miseriæ nostræ remouentur, necessitatibus & indigentis subuenitur, consequens est, quòd per Cognitiones nostras ad utrumque finem à Deo intentum (vid. §. I.) plurimum conferatur, sinè Cognitionibus cæteræ facultates nostræ vix non planè inutiles essent.

COROLLARIUM. Quòd plures, quòd perfectiores, quòd magis extensæ, in quò pluribus sunt cognitiones nostræ, quò facilius eas reproduci-
mus, hòc magis, hòc facilius & gloria Dei & felicitas hominis promo-
veri potest, ac is, qui plurimas & quantum homini possibile est, per-
fectissimas cognitiones, qui maximam eas reproducendi facilitatem
possideret, is ad consecutionem duplicis hujus finis aptissimus esset.

SCHOLIUM. Insurrexerunt quidem nostris præcipuè tempori-
bus quidam patroni ignorantis, & ejus tutelam contra plures
saltem cognitiones, quibus sæculum nostrum inhiat, in se susce-
perunt: interim paucos admodum usque hodie numerant prose-
litos; quamvis negari non possit, talibus sæpè subtilitatibus po-
tentiam hominis cognoscitivam obrui, ut cognitiones utiliores
ibi locum non inueniant.

§. IV.

Ut gloriam suam externam dilataret, ut plures extra se redde-
ret felices, Deus hominem multiplicari, ac singulis prædi-
ctorum animæ talentorum portionem distribuere voluit. Cùm
enim in pluribus plures & perfectiores cognitiones possibles
sint (vi Schol. §. II.) illi autem, in quibus & plures & perfe-
ctiores, cognitiones existunt, ad gloriam Dei æquè ac propriam
fe-

felicitatem promovendam aptiores sint (vi Cor. §. III.) dubio caret, utrumque finem per hominum multiplicationem fuisse adimpletum.

§. V.

Ad agnitionem Dei in multis, & ad multorum felicitatem facilitandam alii juxta alios positi, singulique præter donam animæ donis corporis, & inter hæc præcipuè facultatibus loquendi & audiendi instructi sunt, quarum ope cognitiones suas sibi invicem manifestare possent; hoc modo unico quasi momento A. poterat fieri particeps cognitionis illius, quam B. solus non nisi seriâ applicatione & longâ experientiâ in sua mente produxerat, & vicissim: Patres poterant Filiis enarrare mirabilia & magnalia Dei, ejus magnitudinem & bonitatem deprædicare, circa voluntatem ejus & mandata eos instruere &c. ut ea à Filiis in Nepotes propagarentur: ii, quibus nonnisi per communes calamitates & exigentias (justè sic disponente Creatore) ad finem suum eluctari datum erat, communi saltem consilio malis hujus vitæ remedia quærendi, alter alteri veritatem detectam, utilitatem comprobata, quâ utriusque necessitati aut commoditati satisfaceret, suggerendi facultatem habebant, sicque A. & B. vel si mavis omnes eò perveniebant faciliè, ad quod A. sine B. & vicissim, vel planè non, vel saltem difficillimè pervenisset.

SCHOL. 1. Loquela & auditus cùm consistant in sonis transeuntibus, hinc, quæ dicta sunt, nonnisi inter præsentem locum habent.

SCHOL. 2. Etiam ope visûs per nutus capitis, per varios motus labiorum aliósque gestus corporis aliquas nostrarum cognitio-

tionum communicare invicem possumus; sed quàm in insufficiencia sint hæc media, de hoc nos convincit quotidiana eperientia in surdis & mutis.

§. VI.

Multitudo hominum successivè dispersa est, aliisque ab aliis morte divisi; his igitur Beneficium linguæ prodesse non poterat (vi Schol. I. §. præced.) cum tamen ex utilitate, quam communicatio cognitionum inter præsentés causabat, facillè esset cognoscere, quantum ex eâ etiam illi, qui aut loco aut tempore diverso existebant, emolumentum capere possent; ingeniosa accessit hominum solertia, ac dirigente sine dubio divinâ providentiâ signa quædam durabilia invenit, quibus cognitiones vel in sola mente existentes vel loquelâ aut transeunter tantùm manifestatæ etiam permanentèr exprimi valerent, ut, quod præsentibus sibi loquela, id ipsum hæc signa reliquis præstarent servitium, ope horum signorum enim cognitiones non tantùm de loco in locum, sed & de generatione in generationes transferri, & ii, qui longâ locorum & temporum intercapedine remoti erant, quasi uno eodémque loco & tempore viverent, compelli potèrant.

SCHOL. I. Traditio (quæ est factæ locutionis de ore ad os continuatio) eidem fini quodammodò serviebat, eo præcipuè tempore, quo vita hominum magis longæva, & cognitiones nondum ita multiplicatæ erant; verùm consideratâ inventionum & detectarum successivè veritatum multitudine, vitæ humanæ ordinariæ brevitate, memoriæ labilitate, factâ virium animæ diminutione, quàm facillè periissent ex iis plures & utilissimæ, nisi aliud eas propagandi modus Traditioni subsecutus esset. Incer-
titu-

ritudo multarum veritatum, quæ de illis temporibus nobis fu-
per sunt, quibus soli Traditioni fidebatur, id luculenter ostendit,
si etiam de iis mentio non fiat, quæ oblivioni omninò datæ sunt.

SCHOL. 2. Quando primùm & à quo præcisè signa cognitio-
num intellectûs permanenter manifestativa inyenta sint, incer-
tum est; Nam aliqui ea jam ante mundum conditum extitisse
fabulantur cum Rabbinis, Legem quippe signis igneis coloris
nigri in dorso ignis candidi annotatam, & à Deo conservatam
fuisse asserentes: (a) quidam illa casu subito per stellas in cæ-
lo formata, & ab hominibus adoptata fuisse ex sacra Scriptura
conati sunt eruere: (b) alii Adamum in Paradiso, (c) alii He-
noch, (d) alii Seth &c. (e) eorundem inventores statuunt: alii
denique, quorum opinio inter omnes probabilissima creditur,
eorum originem non nisi post diluvium ex Ægypto quærunt,
eamque ad Annum M. 1829. præterlapso vicennio post disper-
sionem generis humani Phœnicio cuidam nomine Taaut (quem
Græci ἐγμῶν, Latini Mercurium vocant) in acceptis referunt (f)
ex

(a) Vid. MORHOFF. L. IV. C. 1. §. 9.

(b) Vid. JAC. GAFFARELLI curiosa inaudita de sculptura talismanica
Persarum &c. & de lectura stellarum.

(c) Vid. THOMAS BANGIUS Exercitationes de ortu & progressu Litte-
rarum, & Acta erudita Lips. ad A. 1686. super Petri Erici renatum
è Mysterio principium philologicum.

(d) Vid. idem BANGIUS recensens alphabeta Henocheum Exercit. 1.
Item JO. HENR. URSINI Exercitat. de Zoroastre Bactriano Hermete
&c. eorundemque scriptis. Item Maderus de Scriptis & Bibliothecis
antediluvianis.

(e) Vid. JOSEPHUS L. 1. antiq. Judaic. Cap. 3.

(f) Vid. Philo Biblius in præmio ad Sanchoniathonem apud Euseb.
præp. Evang. L. 1. C. 9.

ex Ægypto ea in Græciam transtulit Cadmus, (g) unde & in reliquas Mundi plagas crescente semper signorum perfectione propagata sunt. Ingrata certè pignora! quæ dum non solum heroës & illustres, sed & scelestissimos donârunt immortalitate, parentem suum oblivioni non eripuerunt.

SCHOL. 3. Signa hæc variis temporibus, & gentibus varia inveniuntur, aliis, uti olim Ægyptiis & hodie adhuc Chinesibus ulitata sunt hieroglyphica, id est, imagines rerum in columnis à dextra ad sinistram juxta se positæ depictæ, hæc ad plusquam 8000. jam excreverunt, interim nequidem omnes res diversæ, multò minùs earum mutationes iis exprimi possunt (b). Communiores & fecundiores sunt litteræ, quarum aliis mox plures, mox pauciores habent: Figuras earum penes multas quilibet noscit esse distinctas; utrum autem littæ, an signa hieroglyphica illis antiquiora sint, hujus determinatio æquè difficilis est, ac originis eorum in genere. Vid. Schol. præced.

§. VII.

A tempore creati hominis usque ad inventionem signorum suo præcedente memoratorum cognitiones humanæ tum historica, tum dogmaticæ indiès multiplicatæ sunt; etenim post eas, quæ opera & facta sex dierum concernunt, plures revelavit Deus Patribus nostris, plures hi ipsi naturali quâdam inclinatione infinitis se miscentes quæstionibus, quotidiana experientia detexerunt, varias invenerunt artes, quibus & necessitatibus & commodis suis satisfacerent: innumeræ etiam, quæ in omni regno entium acciderant, mutationes iis ignotæ manere non

C

po-

(g) Vid. JOSEPH. SCALIGERI Dissert. de Litteris Jonicis.

(b) Vid. Carl Seiderich Stögels Einleitung in die Erfindungs-Kunst. S. 18

poterant. Ne igitur antiquissimæ istæ, & propterea venerandæ cognitionum primitiæ usque hue ope memoriæ & Traditionis jam difficillimè propagatæ (vid. Schol. I. §. præced.) per memoriæ labilitatem perderentur, ne inventiones utilissimæ utpote partus felicissimi industriæ humanæ per multos labores aut nonnisi longas post experientias neo-acquisitæ in ipso suo exordio per mortem inventorum mox iterum suffocarentur, signis sive litteris in materia solida annotatæ, atque ita in statum quandam immortalitatis transpositæ ad nos usque derivatæ sunt.

SCHOL. Materia, cui cognitiones inscribi solebant, nec semper, nec omnibus eadem fuit usitata; alii enim lapides (a) alii ligna (b) alii cuprum (c) alii folia & cortices arborum (d) alii pelles animalium sive pergamentum (e) alii folia papyri, plantæ Ægyptis notæ (f) & exinde papyrum ordinarium (g) adhibuerunt.

§. VIII.

(a) Vid. Exod. c. 24, v. 12. & L. Josue c. 8. v. 32. Item ROLLIN Histoire des Égyptiens.

(b) Vid. ROLLIN ibid.

(c) Vid. HAMBERGERS Præfatio ad Librum: Kurze Nachricht von den vornehmsten Schriftstellern vor dem 16ten Jahrhundert.

(d) Ibid.

(e) Ibid.

(f) Ibid.

(g) Ibid.

§. VIII.

Illud, quod ex cognitionibus hominum signis aut litteris annotatis proveniebat totum, scriptum aut Librum appellare libuit: hieroglyphicum quidem, si signa hieroglyphica, ordinariè scriptum, si adhibitæ sunt Litteræ; abhinc ergo Librorum origo repetenda est.

SCHOL. Quando primùm & à quo præcisè facta sit prima cognitionum suarum annotatio, æquè incertum est, ac inventio litterarum ipsarum. Vid. §. VI. ejusque Schol. 2. Si fides esset Rabbini, jam Adamo in Paradiso libros quosdam fuisse dicendum foret, alii saltem Setho scripta quædam lapidearum columnarum, alii Henoch annotationem prædictionum suarum, alii aliis Moyse antiquioribus varia attribuunt; verùm hæc partim adnumerantur fabulis à D. BAYLE, partim sufficienti saltem destituuntur fundamento (a). Interim inter eas, quæ cognitiones singulares sive facta concernunt, annotatio Moylis, quæ hodie in sacra Scriptura sub nomine Pentateuchi continetur, antiquissima ad An. M. 2369. facta creditur, unde & author ejus antiquissimus historiographorum appellatur; (b) quantum verò ad cognitiones universales sive dogmaticas: harum primis annotationibus adnumerantur tabulæ Decalogi, Revelationes factæ Prophetis, item variæ annotationes scientiarum & artium ab Ægyptiis relictæ.

(a) Vid. BAYLE Dict. hist. crit. Articulos Adam, Seth, Henoch &c.

(b) Vid. BOSSUET Discours sur l' hist. univers. tom. 1. p. 7. edit. d' Amsterdame.

§. IX.

U^t inventiones & artes ferè omnes, ita & ista de cognitionibus per litteras annotandis successivè & per gradus ad eam, quàm hodie habet, perfectionem ascendit; cum enim viderent homines, materias primitùs usitatas vel nimis graves vel corruptibiles esse, leviores & durabiliores assumpserunt. vid. §. VII. Schol. Cùm sentirent modum signa aut litteras manu artificiosà unam post alteram vel insculpendi, vel depingendi (scribere dicitur) nimis lentum esse, hinc postmodùm plures earum simul & semel ope materiæ solidæ & duræ, cui antea insculptæ erant, in alteram v. g. papyrum transferre (id est imprimere) didicerunt. Annotationes priori modo factas manuscripta, cæteras impressâ sive typographicè scripta appellare solemus. Hæc igitur illis longè posteriora sunt, hinc illa rariora: hæc totum ferè mundum hodie inundârunt.

SCHOL. Artem imprimendi sive typographiam aliqui Scythis, aliqui Chinensibus, Sinensibus alii in acceptis referunt, dum ceteri pro quibusdam Germanis Sæc. 14. acriter decertant; verùm si vanitatem, qua quisque pro honore & causâ patriæ & gentis suæ impellitur, velimus deponere, & fateri quod res est, typographiæ initia gentibus istis antiquissimis denegari non possunt, quamvis à nostro imprimendi modo multùm diversa sint. Interim & compatriotis nostris typographiæ multò perfectioris inventionem adjudicandam esse stricto jure postulatur. Super illam quæstionem, an à Mentelino Argentoratensi, an verò à Guttenbergio Moguntino prima hujus perfectionis fundamenta posita sint, lectorem benevolum ad factas desuper Dissertationes spe-

speciales remittendum putavi. (a) De eo non dubitatur, quòd circa medium Sæc. 15. quærenda sint; (b) supersunt enim, & inter prima impressa numerantur Psalterium latinum Moguntiae impressum An. 1457. DURANDI Rationale divinarum Officiorum de An. 1459. Catholicon januensis de An. 1460. &c. (c)

§. X.

DEFINITIO LIBRORUM.

Ex præmissa hucusque Librorum origine etiam definitio eorum facile colligitur, vid. §. VIII. cum tamen vox ista in sensu aut stricto aut latiori accipi soleat, quid mihi nomine Librorum veniat, paulò accuratius determinare inutile non erit ad evitandam in sequentibus amphibologiam. Est autem Liber in sensu latiori nihil aliud, quàm series quædam cognitionum nostrarum signis permanentibus expressarum: In sensu stricto, non quævis, sed longior quædam series, non quibuscunque signis, sed litteris, non quomodocunque, sed in papyro aut materiâ aliâ ut papyrus, complicabili expressa requiri solet; mihi de Libris impostèrùm differenti hæc Expressio semper in sensu latiori intelligenda erit, ita ut scriptum aut Liber omninò synonyma sint.

C 3

CORR.

(a) Vid. JOH. SCHMIDII Theol. Argentin. sermo sacer Eucharisticus de Typograph. Argentorati An. 1440. inventa. Item TENZELII Discours von der löblichen Buchdruckerkunst in Teutschland.

(b) Vid. BERNAR. à MALLINCROT de ortu & progressu Typograph.

(c) Vid. ISELIN Historisch Geograph. Lexicon Art. Buchdruckerey.

COR. 1. Epistolas igitur quascunque, schedas, inscriptiones tabellarias aut lapideas, sub nomine Librorum comprehendo. Parùm certè videntur differre Tabulæ lapideæ Moysis à Codicibus legum nostrarum, unica Epistola plures sæpè cognitiones in se continet, quàm grandia volumina, & coordinatio quædam pyramidum Ægyptiacarum, quibus facta Regum & Regulæ artium inscriptæ erant, eodem jure Bibliothecæ illorum temporum dici possunt, quo nostra palatia, ob juxtapositionem infinitorum voluminum.

COR. 2. Cùm cognitiones hominum tantùm apparentes etiam hoc nomine veniant, si eæ litteris exprimantur, nomine Libri veniunt.

SCHOL. Anonymus quidam (a) Librum idem vult esse ac volumen, sicque à volvere appellationem hanc derivat, existimans, quòd antiqui, quibus consuetum erat litteras & opera sua, quantum materia requirebat, super folia longissima scribere, in modum spirarum complicare, sive volvere soliti fuerint, & sic volutum sive volumen dixerint: In hoc utique sensu non omnia in Corollario recensita scripta nomine Librorum comprehenduntur; sed Anonymum gratis ea asserentem deserere nefas non erit, maximè, quia rationes eorum, quæ infra de Libris dicentur particularia, non tantùm ad Libros in sensu ita stricto, sed etiam latiori sumptos se extendunt. Vid. infra Sect. II.

§. XI. DIVISIO LIBRORUM.

Libri in latitudine §. præc. sumpti multiplices ex fundamento inter se diversi sunt; sed cùm plures divisionum possibilitium

(a) Vid. Nouvelle Bibliothèque de la Littérature.

lium in ordine ad hanc Dissertationem planè nihil conferant utilitatis, eas tantùm afferam, quæ hîc aliquem effectum habere possunt. Primum inter cæteras locum mereri videtur illa, quæ fit ratione *objecti*, de quo Libri cognitiones in se continent; aut enim Religio est, & *sacri*, aut quid aliud præter religionem, & *profani* dicuntur, sique in eodem Libro de utroque objecto tractetur, *mixtus* erit ex sacro & profano, in quo unum aut alterum objectum principalius esse potest.

SCHOL. Etiam antiquis distinctio Librorum sacrorum à cæteris jam usitata erat, at in alio planè sensu ac nobis est: illos quippe sacros appellabant, qui litteris sacris, id est hieroglyphicis scripti erant, & in quibus potissimum scientiæ & artes noviter inventæ occultabantur.

§. XII.

Religio vel fide vel moribus exercetur, hinc Libri sacri unum aut alterum pro objecto habent, unde vel *de fide* vel *de moribus tractantes*, vel si utrumque simul *mixti* ex cognitionibus fidei & morum appellantur.

SCHOL. Fides hîc non sumitur pro assensu interno præcisè, qui veritati alicui ob auctoritatem loquentis præstatur; licet enim Libri dentur, qui de hoc unicè tractant, maximè tamen pro articulis, pro doctrina fidei ipsâ, quam Libri exhibent, acceptanda est: per mores verò omnes eas actiones externas hominum intelligo, quæ in ordine ad Religionem fieri possunt.

§. XIII.

§. XIII.

Libri de Fide tractantes §vo præced. vel continent in se cognitiones eorum, qui fidem Christianam planè rejiciunt, vel non: illi libri *infidelium* aut *infideles* audiunt, hi *fidelium* aut *fideles*.

SCHOL. Secundùm rigorem ii tantùm Libri infideles essent dicendi, in quibus planè nulla fides in Deum admittitur; ne tamen à communi appellatione sinè necessitate recedam, omnes eos Libros infidelibus adnumero, in quibus fides in Christum non admittitur: etiam gentiles aut paganorum dici poterunt; quid observandum sit ratione distinctionis inter libros *infideles* & *infidelium* ex Schol. 1. §. XV. ob paritatem rationis cognosci poterit.

§. XIV.

Libri infidelium in sensu Scholii §. præc. accepti vel eorum cognitiones in se continent, qui planè nullam in Deum fidem habent, & strictè infideles sive *atheistici* sunt, vel aliquam quidem habent, sed in Deum falsum & *idololatrici*, vel si etiam in Deum verum credant, fidem Deo placitam non habent, & tunc vel *Deistici* sunt, vel *Judaici*, vel *Mahometani* aliorumque *gentilium* &c. prout cultus eorum diversus in iis expositus est.

§. XV.

Libri fidelium §. XIII. pariter inter se diversi sunt; vel enim in se continent veram doctrinam Christi vel falsam: si primum

num *Catholicum*, si alterum, tunc vel in aliquo articulo aut capite fidei deficiunt, & *hæretici*, vel ultra capita à Christo per se & suam Ecclesiam proposita sine fundamentis alium adjiciunt, & *superstitiosi* vocantur, vel ex toto vel ex parte tales, prout vel aliquæ vel omnes cognitiones in iis expressæ cum doctrina Christi non concordant.

SCHOL. 1. Aliud est, Librum esse hæreticum, aliud, esse ab hæretico scriptum; qui enim aliunde noscitur, quòd in uno alterove Articulo fidei deficiat, propterea cognitiones istas Libro suo non inseruit. Experienciâ scimus, Libros ex integro Catholicos non paucos emanasse ab iis, quos aliàs hæreticos nominare licebat.

SCHOL. 2. Ut aliquis Liber hæreticus dici possit, certum debet esse, cognitiones in eo expressas saltem aliquas à vera doctrina Christi aberrare, & ut tales ab Ecclesia esse declaratas, hinc subtiliores quidam Theologi speculativistæ & limites christianæ charitatis & potestatis suæ transgrediuntur, eos Libros appellando hæreticos, qui v. g. de Superioritate Concilii generalis supra Pontificem, de potestate Pontificis accidentali restringenda, de ejus fallibilitate in Canonizatione Sanctorum &c. quasdam cognitiones continent; licet enim hæc fortè falsæ sint, eas tamen Ecclesia nondum ut tales declaravit.

SCHOL. 3. Negandum non est, & uno omnium Theologorum ore comprobatur, tales circa fidem cognitiones existere, quæ etsi ab Ecclesia ut veræ definitæ non sint, non obscurum tamen & in Traditione & S. Scriptura fundamentum habent maximæ credibilitatis: interim si Libros his contraria continentes hæreticos vellem nominare, entia ficta & prædicata ignominie multiplicarem, nulla enim hæresis sine definitione Ecclesie.

§. XVI.

Ut libri de fide, ita & illi de moribus tractantes (vid. §. XII.) varias sub se species continent, in quas inutile non erit eos dividere. Continent autem vel tales cognitiones, quæ ad morum perfectionem aliquid conferre possunt: liceat mihi priores *morum ædificantes*, posteriores *morum corruptivos* appellare: vel ex toto, vel ex parte tales, quod per se patet.

COROL. Sive igitur cognitiones de moribus sub ficta aut fabulosa factorum serie, sive planâ & apertâ veritatum narratione exprimantur, inde nec ædificantes nec corruptivi fiunt Libri: modus hic est cognitiones exponendi: ipsæ cognitiones vel ædificant vel corrumpunt.

§. XVII.

Libri morum corruptivi sub mille titulis venire possunt: aliquos hinc tantum adducam, ad quos reliqui facile reducuntur; sunt quippe vel *blasphemi*, si cognitiones in iis expressæ sint, quæ honori Dei contrariantur, vel *magici*, si cognitiones de magia exercenda, vel *obscæni*, si cognitiones ad incastitatem allicientes, vel denique *libertini*, si cognitiones omnium legum contemptivas in se contineant &c.

COROL. Calumnia, quæ Sanctis Dei fit, in Deum ipsum redundat; hinc Libri, honori Sanctorum quid contrarium continent, etiam inter blasphemos reputantur.

§. XVIII.

§. XVIII.

Recensitis nunc variis Librorum sacrorum speciebus, ad alterum divisionis membrum (vid. §. XI.) redeundum est, scilicet ad Libros *profanos*: hi verò aut privatum aut publicum quid pro objecto habent; liceat mihi priores appellare Libros *privata*, reliquos *republicam concernentes*.

§. XIX.

Libri profani privata concernentes vel *diffamantes* sunt vel non, prout cognitiones perfectionibus nostris oppositas exhibent vel minùs.

SCHOL. Hujusmodi Libri strictè dicti non adeo frequentes sunt, quamvis inter disceptantes scriptis eorum aliqua sæpè immisceantur, quæ sinè injuria publicari non possunt; sed è contrario raræ non sunt & schedæ diffamatoriæ & pasquini, & scripta, quæ nomine Librorum injuriosorum veniunt (vid. Cor. 1. §. X.) communiter libelli famosi aut contumeliosi dicuntur (a).

§. XX.

Quantùm ad Libros profanos *republicam concernentes* §. XVIII. nôsse sufficit, alios eorum in se continere tales cognitiones, quæ Superiori potestatem tribuunt omni limite etiam naturali expertem, & *Machiavellistici*, vel tales, quæ subditis infractam licentiam contra Superiorem concedunt, & *Monar-*
cho-

D 2

(a) Vid. L. IX. Tit. 36. Cod. Just.

chomachistici, vel denique tales, ex quarum manifestatione existimationi Superioris aliquid detrahitur, & tunc *injuriosi in Superiorem* nominantur.

CORROL. Libri Ministris publicis injuriosi etiam ipsi Superiori injuriosi sunt; Ministri enim Principem repræsentant, & uti eorum honorem, ita & contumeliam in hunc redundare communis existimatio est.

SCHOL. 1. Injuria in Superiorem fieri potest vel carpendo 1.) mores ejus, vel 2.) modum Regiminis, vel 3.) leges præcisè; quidquid fiat in Libro, is inde injuriosus dicitur.

SCHOL. 2. Cognitiones ejusmodi plerumque sub ingeniosis fictionibus, terminis aliquantum obscuris, & acutis sub expressionibus exponuntur, & Libri exinde vocantur satyrici; verum non omnes Libri satyrici simul injuriosi sunt, si regulæ styli satyrici de cætero non violentur: Ejusmodi Libri taciti, aut utilissimi aliorum instructores esse possunt (a).

§. XXI.

De Libris ex objecto suo diversis nunc satis dictum est. Alterum eos cum effectu quodam ad Dissertationem dividendi Fundamentum est *forma Libris intrinseca*, id est methodus, quâ cognitiones in iis expressæ sunt, sicque vel *benè*- vel *malè*-scripti dicuntur, prout methodus vel bona vel mala est.

SCHOL. 1. Videtur inutilis esse hæc divisio, quia methodus cognitiones nec bonas nec malas facit, adeoque nec ad prohibitio-

(a) Vid. RABNERS Satyren von dem Mißbrauch derselben. Tom. 1.

tionem Librorum aliquid conferre potest; verum hoc infra patebit.

SCHOL. 2. Quæ methodus bona, quæ mala sit, hic loci determinandum non est. Vid. Log. WOLFF MEJER, BAUMGARTEN, NETTELBLADT præcogn. un. erudit.

§. XXII.

Libri malè scripti tales sunt vel ex defectu ordinis in bona methodo observandi & tunc *confusi*, vel ex defectu claritatis, & tunc *obscuri*, vel ex defectu soliditatis & *non solidi* dicendi sunt.

SCHOL. Ex præjudicio venit, si Libros malè scriptos putemus, quia per certos auctores emanarunt: ideo *confusi* non sunt quia à Monachis: nec *obscuri*, quia à Mathematicis, nec soliditate destituti, quia à tyronibus conscripti sunt; quamvis enim non raro vera sit, sæpius tamen ex neglectu sufficientis examinis venit præmaturata hæc sententia. Ad cognoscendum igitur Libri defectum ipse Liber inspiciendus est.

§. XXIII.

Tertium Libros dividendi fundamentum mihi est eorum *auctor*, sive is, cujus cognitiones in Libro expressæ sunt. Sub hac ratione quidam nomen auctoris explicitè præferunt, quidam non: si primum, *auctoris-nominati*, si alterum, *innominati* dicuntur.

SCHOL. Quid observandum sit, si auctor sit hæreticus, jam supra dictum §. XV, Schol. 2.

§. XXIV.

Libri innominati auctoris vel *anonymi* sunt, vel *pseudonymi*, prout vel planè nullum auctoris nomen, vel saltem, fictum in iis expressum invenitur.

SCHOL. De omnibus hinc factis divisionibus **Librorum** locum habet, quod supra §. XXI. Schol. 1. & §. XVIII. jam allatum est.

§. XXV.

DE FINE LIBRORUM IN GENERE.

Finis est id, propter quod aliquid fit, hinc finis Librorum est id, propter quod Libri fiunt: cùmque hi fiant, ut cognitiones nostræ conserventur, & aliis communicentur, palam est, finem Librorum esse conservationem & communicationem cognitionum nostrarum. Vid. §. VI. & VII.

SCHOL. Accidit non rarò, quòd Libri ob gloriam portandi nomen auctoris, ob lucrum quoddam privatum, aut nescio ob quid aliud fiant, sed hic finis directus Libri non est, sed planè accidentalis.

§. XXVI.

Finis vel bonus vel malus est, prout ad perfectionem nostram aliquid tribuere potest vel ad imperfectionem; hinc finis Librorum bonus est, si cognitiones, quæ in iis conservantur, per sui communicationem nos perfectiores reddere possunt, malus, si imperfectiores.

COROL.

COROL. Quò plures igitur cognitiones in Libro expressæ ad perfectionem nostram, & hanc quò majorem aliquid conferunt, eò melior, quò plus ad imperfectionem, & hanc quò majorem, hoc pejor est Libri finis.

§. XXVII.

DE INFLUXU LIBRORUM IN INTELLECTUM, VOLUNTATEM, ET ACTIONES NOSTRAS LIBERAS.

Unum in aliud influere dicitur, si hoc in illud extra se aliquid agit; hinc Libri in intellectum, voluntatem, & actiones nostras liberas influunt, si aliquid in ea agant: & sicuti influxus unius in aliud in genere fieri potest vel quodam intercedente, vel nullo, ac immediatus, vel mediatus dicitur, ita & influxus Librorum respectu nostri talis esset, si vel aliquo vel nullo intermediente in nos agerent.

§. XXVIII.

Libri in intellectum immediatè, in voluntatem & actiones nostras liberas mediatè saltem influere possunt: etenim cum nihil aliud sint, quàm receptacula quædam diversarum cognitionum (vid. §. X.) apta ex fine suo eas nobis communicandi (vid. §. XXV.) sicque intellectum legentis à non cognoscente in cognoscentem, à sic cognoscente in aliter cognoscentem mutandi, dubio caret, eos in intellectum nostrum aliquid agere posse; cumque voluntas nostra soleat operari dependenter à cognitionibus, (nihil quippe volitum, nisi præ-

præcognitum) hinc mediante intellectu etiam in voluntatem, ac per istam, à qua actiones nostræ liberæ diriguntur, etiam in has agere, id est, influere posse dubio caret.

SCHOL. Influxus iste non est adeò Libris intrinsicus & necessarius, ut omninò impediri non possit, nam uti cognitiones nobis propositas rejicere, ita & ab iis, quas jam adoptavimus, difformiter agere impossibile non est; sed si velimus attendere ad id, quod experimur, plerumque cognitiones aliorum speciosè ab iis propositas (an benè aut malè, hinc non examinandum) nobis appropriamus, voluntas assimilatur intellectui, & actiones voluntati; hinc saltem possibilitatem hujus influxus nemo negabit

§. XXIX.

Influxus unius in aliud utilis est, si actio hujus in aliud producta ad ejus perfectionem quid conferat, nocivus, si ad imperfectionem; hinc si Libri intellectum, voluntatem & actiones nostras liberæ perfectiores reddant, utilis, si imperfectiores, nocivus eorum influxus erit.

COROL. Quò magis igitur, & ad quò majorem cognitionum & actionum nostrarum aut perfectionem aut imperfectionem Liber aliquis conferet, hoc utilior, aut magis nocivus erit influxus ejus.

SCHOL. Utrum tales Libri dentur, & quinam hi sint, qui maximum influxum habere possunt, ex Sectione secunda clarum fiet. Hæc de Libris in genere sufficiunt: quid ea attulisse juvet, in sequentibus patefcet.

SECTIO